

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

3. An pauperes in extrema necessitae constituti possint contra divites implorare officium iudicis? Et an iudices possint compellere divites ad eleemosynam faciendam, non solum in causa extremæ ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76369)

Et an in hoc casu possit quis cogi per iudicem ad faciendam elemosynam?

Et an in aliquo casu quis teneatur restituere damna, quae ex eius omissione in danda elemosyna sunt sequuta, ut v. g. qui fame perit, relinquit filios, quibus deberentur opera patris, &c? Ex part. 5. tractatu 8. Ref. 2.

S. 1. **A**ffirmatiuam sententiam docent Spino in *specul. testam. gloss. 6. man. 8. Nauarra de restit. l. 3. cap. 1. a num. 344. Alexander de Ales 4. parte, quest. 11. mem. 1. Caietanus in 2. 2. quest. 118. art. 5. Sarmiento de reddit. Eccles. part. 3. cap. 1. conclus. 3. Aragonius in 2. 2. q. 32. art. 5. & alij. Vnde D. Thom. in 2. 2. quest. 118. art. 4. ad 4. docuit esse praeceptum legale de eroganda stipe extremè indigenti. Probatur hæc opinio; quia in hoc casu potest quis cogi per iudicem ad faciendam elemosynam, quia omne homicidium est contra iustitiam, vt patet; sed detrahitio elemosynæ in extrema necessitate est homicidium, vt patet in cap. pascæ, dist. 86. ibi, *Quisquis enim pascendo hominem seruare poterat, si non pauperti, occidisti. ergo, &c.* Et idem ex hac sententia, vt obseruat Hurtado de Mendoza *vbi infra, sect. 3. §. 31.* sequitur teneri quem ad restituenda diuina, quæ eius omissione sunt sequuta, v. g. si quis passus est fame emori alicuius seruum, tenetur pretium iustum soluere domino, quia ius illud serui erat in vtilitatem domini. Item si ille, qui fame perit, relinquit filios, quibus deberentur opera patris, possunt filij ea exigere à præmittente elemosynam, & sic in similibus.*

2. Verùm his non obstantibus contrariæ sententiæ tanquam probabiliori adhaereo, quam suctur Loxca in 2. 2. sectione 3. *disputatione 39. memb. 4. num. 45.* Sanchez in *opuscul. tomo primo, libro primo, cap. 5. dub. 5. num. 61.* Saloni in 2. 2. *questione 64. articulo 7. contr. 2. Bannez in 2. 2. questione 32. art. 6.* Malderus in 2. 2. *questione 32. articulo 6. dub. 3.* Azorius *tom. 2. lib. 12. cap. 9. quest. 3.* Turrianus *tomo primo, in 2. 2. disputatione 82. dub. 3.* Sorus de *Iustitia, lib. 4. questione 7. articulo 1. ad 4. lib. 5. questione 3. articulo 4.* Belarmino *lib. de elemosyna, cap. 6. in fine.* Ludouicus de San Iuan in *summa, quest. de elemosyna, articulo 3. dub. 3. difficult. 3. conclus. 2.* Cominck *disputatione 27. dub. 7. num. 104.* Reginaldus *tomo primo, libro quarto, cap. 20. num. 264.* Gordonus *tom. 2. l. 6. quest. 14. cap. 5. §. 2. num. 9.* Molina *tom. 1. tract. 2. disp. 144.* Valquez *opuscul. de elemosyna, cap. 1. num. 37.* Suarez de *charitate, disp. 7. sect. 6. num. 2.* & alij. Vnde Vallalobos in *summa, tom. 1. tract. 22. diff. 2. num. 9.* sic ait. [De lo dicho se infiere, que la persona particular que en este caso no dà limosna no està obligado à restituylr, porque solo està obligado à darla de caridad, y de misericordia.] Ita ille. Probatur hæc opinio eo quod nullum est idoneum argumentum tam strictæ obligationis, nam vel tale præceptum dicitur esse positium & humanum, & nullum tale potest assignari: vel ponitur naturale, & neque hoc dici potest; quod enim dixit Caietanus in extrema necessitate omnia bona esse communia, non sic accipiendum est, quasi qui bona illa possidet, amitit dominium propter necessitatem alterius, sed solum quod ex charitate & misericordia obligetur ad subueniendum necessitati extremæ, prout necessitas postulauerit, vt in sequentibus explicabimus.

3. Non desinam tamen hie adnotare Hurtadum de Mendoza in 2. 2. *disp. 159. sect. 4. §. 36.* has pugnantis sententias federe distinctionis vnire, sic enim ait. De his duabus sententiis sic opinor. Prima est probabi-

lior, quando extremè indigens eger pecunia, veste, pharmaco, aut alio bono, quod pertinet ad bonorum diuisionem factam iure gentium. Illa enim bona sunt cuiusuis hominis extremè indigentis, ad quæ is habet ius iustitiæ, quo iure priuari non potuit bonorum diuisione, & in hoc sensu loquuti sunt omnes Doctores, quos adduxi pro prima sententia, cuius auctores grauioris ponderis sunt, quàm secundæ, argumentum item de bonorum diuisione multo efficacius. At verò quando proximus indiget nostra industria, non tenemur illam ex iustitia præbere, quia ad eam nunquam ille habuit ius iustitiæ, e. g. si hominem occidat bestia, ignis, aut aqua, non teneor ego ex iustitia neque cum bestia pugnare, neque ignem extinguere, neque hominem ex vndis eruere, neque illud periculum monere; teneor tamen ex charitate si possum absque proportionato damno. Neque tunc sum propriè homicida, Sancti enim adducti pro prima sententia loquuntur de negante bona; quæ diuisione non potuerunt alienari ab extremè indigente, impropriè autem sum homicida, quia sum immisericosus subtrahendo alimentum, aut alia id genus, peccatum est immisericiordiæ, & iniustitiæ simul, iniustitiæ, inquam, & homicidij, quia causa vitandæ mortis alienæ teneor ego erogare bona, quæ in eo articulo datum est illi à Deo ius ad illa, quod nunquam datum est ad meas operas, & hæc omnia docet Hurtadus *vbi supra.*

4. Notandum est tamen hie obiter docere Sarmientum, quem citat & sequitur Turrianus in 2. 2. *disp. 81. dub. 3.* quod obligatio illa iustitiæ, si adesse, solum esset pro tempore necessitatis ex mente aucthorum primæ opinionis, & idem subsidiaria dicenda erit, id est, in subsidium occurrentis necessitatis.

RESOL. III.

An pauperes in extrema necessitate constituti possint contra diuites implorare Officium iudicis?

Et an iudices possint compellere diuites ad elemosynam faciendam non solum in casu extrema necessitatis, sed etiam quoties præceptum adest iure diuino, aut naturalis?

Ex part. 5. tract. 8. Refol. 4.

S. 1. **A**D hanc questionem ita respondet Villalobos *in sum. tom. 1. tract. 22. diff. 2. n. 10.* [Ad illam] uertate acerca desto, que es muy probable, que el pobre en caso de extrema necesidad, tiene accion à pedir al rico la limosna ante la justicia, como tienen Caietano, Sarmiento, y Aragon; el fundamento es, porque como todos dicen, en extrema necesidad todas las cosas son comunes, y assi como puede vno pedir por justicia que le dexen caminar por el camino, y coger agua del rio, y aprouecharse de las demas cosas comunes: lo mismo es aqui, que en caso de extrema necesidad no ay que acudir al derecho humano, sino al natural: entre los juristas es comun, que no tiene accion el pobre en este caso contra el rico. Assi lo dize la Glosa, y otros que refiere Tiraquelo, lo qual tambien es probable, porque esta obligacion mas es de caridad, que de justicia. Mas en ambas opiniones es llano, que pueden los pobres implorar el officio del juez, el qual ha de obligar à los ricos, para que les fuerezezan, como dizen Cajetano, y Aragon por razon del bien comun, y assi se suele hazer en las Repub-

Sup. hoc magis late in Ref. seq.

blicas bien ordenadas en tiempo de hambre, y peste.] Hzc Villalobos.

Nota verò Lorcam in 2.2. sect. 3. disp. 39. mem. 4. num. 27. docere iudices posse compellere diuites ad eleemofynam, non solum in casu extremæ necessitatis, sed etiam quoties præceptum adest iure diuino, aut naturali, quoniam non solum extremè indigentibus Respublica providere tenetur, sed etiam aliis pauperibus, & in bonum commune, facit vt non solum extremæ, sed etiam aliæ necessitates subleuentur. Ita Lorca, & Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 5. dub. 5. num. 65.

RESOL. IV.

An satisfaciatur præcepto, si in extrema necessitate subueniam pauperi mutuando?

Et notatur, quod si proximus indiget non re, sed vsu sufficit, si quis sum donet mutuando rem. Ex p. 5. tract. 8. Ref. 5.

1. Negatiuè respondet Villalobos ubi infra, Aragon. in 2.2. quest. 118. ar. 5. Bannez dub. 3. Granadus in 2.2. contr. 3. tract. 11. disp. 7. num. 3. Valentia tom. 3. disp. 3. quest. 9. punct. 4. Turrianus in 2.2. tom. 1. disp. 8. dub. 6. Suarez de charitate, disp. 7. sect. 5. num. 2. & 5. Becanus in 2.2. tom. 1. cap. 21. numero 1. Lorca in 2.2. disp. 39. num. 5. 4. Sotus de Iustitia lib. 4. quest. 7. ar. 1. ad 4. Coninch disp. 27. dub. 9. num. 153. Reginaldus tom. 1. lib. 4. cap. 20. num. 260. Et ratio est, quia ita indigenti debita est iure nature satisfactio, quò solum quòd in articulum tantæ necessitatis incidit: ergo iniuria fit illi, & contra charitatem est imponere onus restitutionis. Præterea, si quo modo liceret hoc onus imponere, foret, quia quamuis concedatur vsus eorum, quæ ad sustentationem requiruntur: non est necesse concedere dominium, sed in his quæ vsu consumuntur, consumptione ipsa perit dominium: ergo qui concedit necessaria extremè indigentibus, nullum ius habet reseruandi dominium in posterum. Ex quo infero, si quis tyrannicè exiget à paupere obligationem restituendi id, quod illi in extrema necessitate donat, pauperem liberum esse à tali obligatione, neque obnoxium manere restitutioni, nisi fortè obligationem iuramento confirmauerit, tunc enim propter Religionem iuramentum tenetur.

2. His tamen non obstantibus probabiliter etiam affirmatiuam sententiam docent Tolerus lib. 5. cap. 24. num. 7. Nauarrus in manuali, cap. 17. num. 61. Covarr. in reze peccatum, 2. part. §. 1. num. 4. Adrianus in 4. de res. quest. vtrum qui rapiat alienas, & quodlibeto primo, ar. 2. in medio: & alij. Probat hęc opinio, quia præceptum subueniendi egeno impletur, si detur quod sufficit vt liberetur ab indigentia in qua versatur, sed ad id sufficit mutatio, licet imponatur onus restituendi cum possit: ergo nihil ampliùs imponendum est. Et confirmatur, quoniam sufficit occurrere necessitati proximi pro tempore, quò ipsa durat; sed hoc modo occurritur mutuando, & dare omnino est subuenire pro tempore, quo indigentia illa cessabit; nemo ergo ad id tenetur. Et hanc opinionem approbat Valquez opusc. de eleemof. cap. 1. dub. 6. num. 54. & Lessius lib. 2. cap. 16. dub. 1. m. 11. si mutuum non sit absolutum, sed conditionatum, scilicet si proximus ad liberationem fortunam deuenierit.

3. Sed si aliquis primam sententiam sequi vellet, limitanda est cum Villalobos in summa, tom. 1. tract. 2. disp. 2. num. 1. De los que son pobres absolutamente, porque ay dos generos de pobres, vnos que lo son

Tom. 11.

absolumentè, porque ni tienen aqui, ni en otra parte, ni lo pueden ganar, que no tienen fuerças, ni laben oficio, y a estos quando ay obligacion de darles limosnas, se les ha de dar dada. Otros pobres ay, que no lo tienen de presente, o no lo tienen en este lugar mas tendranlo otro dia, como es el oficial que no lo tiene el dia que no trabaja, y tendralo otro dia, o en auiedo donde trabajar; y estos aunque en alguna manera son pobres, non son absolutamente pobres, y se cumple con ellos bastantemente emprestandoles, que con estos de satisfaze su necesidad, y no han menester mas. Ita ille, quod etiam adnotat Hurtadus de Mendoza in 2.2. disp. 159. sect. 1. §. 37. 38. & 39. Suarez ubi supra, n. 3. Valquez n. 45. & Tannerus tom. 3. disp. 2. q. 5. dub. 2. num. 20.

4. Notandum est etiam quod stando in prima sententia, quòd si proximus indiget non re, sed vsu, sufficit, si vsum dones mutuando rem. Ita Valentia tom. 3. disp. 3. quest. 9. puncto 4. Suarez disp. 7. sect. 5. num. 4. Coninch disp. 27. dub. 9. num. 147. & alij ubi supra.

RESOL. V.

An sapius præceptum elargiendi eleemofinas obliget diuites, ita vt peccent mortaliter illas non præbendo? Ex p. 5. tract. 8. Ref. 4.

1. Resolutio huius casus pendet ex questionibus supra examinatis, & Respondendū est, quòd et simul sunt, qui grauius egeant, & multi qui habeant vltra necessaria ad vitam, non esse tamè multos casus, in quibus contingat hęc obligatio, quæ iuxta antea tradita requirit, primò indigentias esse nobis notas, quæ nos plerumque latent, cum ij etiam, qui patiuntur illas, plerumque occultent præ pudore, neque nos sub mortali tenemur de illis inquirere, quemadmodum Nauarrus expressit in Enchirid. cap. 14. numero 9. aut si appareant, latet esse verè graues, plerumque enim incertum est quæ & quanta sit in paupere necessitas, & sine vera, an simulata, quæ in ipso apparet. Requiritur secundò, non subueniri per alium. Et verò nonnunquam satis certum est alios diuites non esse auaros vt nolint tali indigenti subuenire. Requiritur postremò, adesse nobis superflua, quibus possimus indigentia occurrenti subuenire, id, quod interdum satis non constat. Suntque multa alia incerta, vt bene monet Medina in Cod. de eleemofina, quest. 3. in fine, ob quorum ignorantiam diuites non sunt facilè condemnandi de peccato mortali, si eleemofynas non faciant; sed tunc demum, & idem Medina subdit, cum superfluitatis simul, & indigentia certitudo libereatur. Hactenus Reginaldus in praxi tomo. 1. libro 4. capite 20. sect. 3. numero 255.

2. Adde quòd, vt supra dictum est, vix in secularibus diuitibus inueniatur superfluum status, cum possint accumulare diuitias ad procerandum maiorem statum futurum, licet hęc opinio admittatur in necessitatibus communibus, non autem quando adsunt necessitates graues, vt docet Castrus Palas tom. 1. tract. 6. disputat. 2. punct. 2. numero 14. Turrianus in 2.2. tom. 1. disputat. 82. dub. 4. Bannez in 2.2. quest. 32. articulo 6. dub. 2. Lorca in 2.2. disputat. 39. num. 55. Suarez disp. 7. sect. 3. numero 11. Ioan. de la Cruz in direct. part. 1. pr. 5. quest. 2. artie. 2. dub. 2. conclus. 2. Valquez tamen ubi supra citatos in opuscul. de eleemofyna, cap. 1. dub. 3. numero 27. & alij, non obstante quod asserant seculares de superfluo status

A a in

Quæ omnes Ref. & questiones hanc sequuntur.

N A
nia
L. IV V
ITI

Sup. in Ref. quæ hic est inf. 14. & in Ref. 8. §. Quarto & in Ref. 9. §. vlt. à lin. 5.